

Az Obama–Romney-párharc külpolitikai aspektusai

Az Obama-kormányzat külpolitikáját áttekintő korábbi elemzésünket követően ezúttal a hivatalban lévő demokrata elnök és republikánus kihívója, Mitt Romney külpolitikai programjai közötti hasonlóságok és különbségek bemutatására törekszünk.

Külpolitikai világgépek

Újrajavasztása esetén Barack Obama várhatóan az előző négy évben látott elvek és irányok alapján folytatná külpolitikáját. Ennek értelmében a nemzetközi kapcsolatok realista iskolájának tanításain alapuló pragmatikus külpolitikát folytatna, amelyben helyenként korlátozott mértékben helyet kapnak liberális intervencionizmusra emlékeztető külpolitikai döntések. Mindebben hangsúlyos a multilateralizmusra való törekvés, különösen a szövetségesekkel való intenzív konzultáció, ám az alapvető stratégiai érdekek tekintetében az amerikai mozgástér és döntési szabadság fenntartása mellett. Nemzetbiztonsági csapatában újrajavasztása esetén változások lesznek, ám összességében az adminisztráción belül az várható, hogy a realista és liberális intervencionista nézeteket valló vezetők közötti egyensúly továbbra is meghatározó elem marad.

Mitt Romney kampányígéretei, nyilatkozatai alapján napjaink vezető republikánus gondolkodóihoz igazodva a reagani örökséget kívánja folytatni. Ennek megfelelően központi külpolitikai tétele Amerika vezető szerepének biztosítása az erőn és a határozott nemzetközi fellépésen keresztül. Külpolitikai alaptételeit már a republikánus elnökjelölti viták idején írt „*Egy amerikai évszázad – Amerika maradandó érdekei és eszméi megóvásának stratégiája*” című dokumentumban közzétette.¹ Obamával szemben az amerikai érdekekért és értékekért határozottabban kiálló, az ellenfelekkel szemben keményebben fellépő elnökjelöltként pozicionálja magát. Ennek egyik kulcseleme, hogy a védelmi kiadások növelését helyezi kilátásba (a GDP 4%-ában stabilizálva azt), szemben Obamával, aki a költségvetési deficitre tekintettel hajlandónak mutatkozik a Pentagon forrásait is csökkenteni.² Külpolitikai tanácsadói körét tekintve nagyban támaszkodik neokonzervatívokhoz sorolt szakértőkre, ugyanakkor találhatók közöttük a realistákhoz közelebb álló, többnyire jelentős kormányzati diplomáciai tapasztalatokkal bíró konzervatívok is.³ Az előbbi csoportba tartozik Eliot Cohen, a neokonzervatív Project for the New American Century tagja, Dan Senior, az Irakot megszálló koalíciós erők egykori szóvivője, John Bolton volt ENSZ-nagykövet, Robert Kagan, a neokonzervatív Foreign Policy Initiative egyik vezetője. Az utóbbiakhoz sorolható Michael Hayden volt CIA-igazgató, Cofer Black, a CIA terrorizmusellenes részlegének korábbi vezetője, vagy Eric Edelman volt védelmi miniszterhelyettes. Az eddig felvázolt külpolitikai elképzelések és tanácsadói kör, valamint az Egyesült Államok jelenlegi geopolitikai és gazdasági helyzete alapján arra lehet számítani, hogy a Bush-kormányzat második ciklusához hasonló alapelvek, irányok érvényesülnének egy Romney-adminisztráció esetében. Vagyis érezhető eltolódás lenne az unilaterálisabb és keményebb külpolitikai cselekvés irányába, de az elmúlt évtized nehéz öröksége (a két háború) és az azzal kapcsolatos belpolitikai korlátok (a háborúk nép-

¹ *An American Century. A Strategy to Secure America's Enduring Interests and Ideals.*

<http://www.mittromney.com/collection/foreign-policy>

² A 2023-ig terjedő időszakra Obama a védelmi költségvetés 400 milliárd dolláros csökkentését vetít előre. Bővebben lásd: Varga Gergely: Költségvetési kényszer és stratégiai viták az Egyesült Államokban. *SVKI Elemzések*, 2011/6, valamint Csiki Tamás – Molnár Ferenc – Varga Gergely: Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra. *SVKK Elemzések*, 2012/5.

³ *Mitt Romney Announces Foreign Policy and National Security Advisory Team.*

<http://www.mittromney.com/blogs/mitts-view/2011/10/mitt-romney-announces-foreign-policy-and-national-security-advisory-team>

szerűtlensége) miatt kevésbé lehetne számítani a Bush első ciklusára jellemző katonai aktivizmusra.

Ázsia

Mindkét jelölt esetében Kína és a csendes-óceáni térség további felértékelődésére lehet számítani az Ázsiára vonatkozó „újraegyensúlyozás” jelszava alapján. Ennek megfelelően Kína relációjában a kettős megközelítés, vagyis a stratégiai párbeszéd fenntartása egyik oldalról, a másik oldalról az amerikai katonai jelenlét erősítése és az ázsiai szövetségesekkel – így különösen Japánnal, Dél-Koreával, Ausztráliával –, valamint a feltörekvő Indiával való együttműködés elmélyítése várható. Romney konfrontatívabb politikát sejtet Kína vonatkozásában a Tajvannak nyújtott fegyverreladások, a kínai emberi jogok és a pénzügyi-kereskedelmi kapcsolatok terén. Gyakran hangoztatott ígérete szerint Kínát a Világkereskedelmi Szervezet döntőbírása elé kívánja vinni, hogy az megállapítsa, Kína manipulálja valutáját. Kérdéses azonban, hogy a kölcsönös függőség és a világgazdaság sérülékenységére tekintettel Romney mennyire váltaná be a Kínával való erőteljesebb konfrontációra vonatkozó ígéreteit.

Észak-Korea nukleáris programja tekintetében ugyancsak hasonlóan korlátozottak az Egyesült Államok lehetőségei, bármelyik jelölt kerüljön is a Fehér Házba. Az Észak-Korea provokációival szembeni keményebb fellépés – amellet, hogy az elmúlt két évtized tapasztalatai szerint nem eredményez változást Phenjan politikájában – Kína ellenkezését válthatja ki, márpedig Peking befolyása lényegesen nagyobb a phenjani vezetésre, mint Washingtoné.

Különösen a gyorsan fejlődő ázsiai térségre nézve érdemes megemlíteni Romney tervét egy „reagani gazdasági övezet” létrehozására, amely földrajzi korlátozások nélkül alakítana ki új kereteket a szabad kereskedelem és szabad vállalkozás alapelvei szerint, előtérbe helyezve a szellemi tulajdon védelmét. A nem utolsó sorban Kína gazdasági befolyásának el-lensúlyozására szolgáló javaslat azonban tartalmilag hasonló az Obama-kormányzat „transzpacifikus partnerség”-kezdeményezéséhez, és eredményessége előtt ugyanazok az akadályok és korlátok állnak.⁴

Afganisztán és Dél-Ázsia

Az afganisztáni szerepvállalás tekintetében a lényegi kérdésekben kevés különbség érzékelhető a két jelölt között. A legfőbb kritika Romney részéről Obama politikáját illetően az volt, hogy 40.000 helyett csupán 30.000 fős csapaterősítést hajtott végre, valamint nyilvánosan állást foglalt a 2014-es kivonulás mellett, gyengítve ezzel az amerikai tárgyalási pozíciókat. Az egyre több republikánus szavazó és politikus szerint is tehetetlenné váló konfliktusban Romney is az Obama által kijelölt 2014-es ISAF-kivonulási céldátum,⁵ valamint a 2024-ig szóló amerikai–afgán stratégiai partnerség mentén haladna. Hasonlóképpen az amerikai–pakisztáni kapcsolatok esetében sem érzékelhető lényeges különbség a két jelölt között.

Az elnökválasztási küzdelemben nagyobb figyelmet kapott az iráni nukleáris program kérdése. Romney erőteljesebb nyomásgyakorlást, további szankciókat, hiteles katonai opciót hirdet, ám mindez lényegében az Obama által követett stratégia folytatását jelentené. Habár gyakran hangoztatja, hogy Obamával ellentétben nem hagyná, hogy az Egyesült Államok és Izrael között bármilyen törés legyen, egy az izraeli politikai vezetés által Washingtontól követelt végső határvonalat (red line-ot) ő sem húzott az iráni nukleáris programmal kapcsolatban. Várható ugyanakkor, hogy Romney nagyobb erőfeszítést tenne az iráni ellenzék megerősítésére, ám kérdéses, hogy egy rezsimváltás mennyiben változtatna Irán néhány olyan alapvető stratégiai jellemzőjén, mint a nukleáris program iránti igény, az Izrael-ellenesség, vagy a síita politika erők támogatása a térségben.

⁴ Analysis: Rhetoric aside, Obama and Romney not far apart on trade. *Reuters.com*, 2012.08.16.

<http://in.reuters.com/article/2012/08/16/us-usa-campaign-trade-idINBRE87F11420120816>

⁵ A 2014-es céldátum nem jelentene teljes kivonulást: 2014 végéig a biztonságért vállalt felelősség az egész ország területén az ISAF-től az afgán kormányzatra száll, és az ISAF harcoló alakulatai kivonulnak, ugyanakkor különleges erők, valamint kiképzési, tanácsadói feladatokat ellátó külföldi erők továbbra is lesznek az országban – ezek száma, eloszlása azonban még bizonytalan.

Ami pedig az Irán elleni, Washington által esetleg kezdeményezett katonai akció valószínűségét illeti, az a politikai-stratégiai környezet értékelése alapján mind Obama, mind Romney elnöksége esetén reális lehetőség, ám Romney megválasztása esetén sem egyértelmű. Az azonban tény, hogy az Obama-adminisztráció egyértelműen ellenzi az egyoldalú izraeli katonai akciót, Romney viszont támogatná Izraelt egy ilyen akció végrehajtása esetén, amit közelmúltbeli jeruzsálemi látogatásakor is megerősített.⁶ Az izraeli vezetés azonban ódzkodik egy egyoldalú, önálló akciótól, s a célja egyértelműen az, hogy az Egyesült Államokat bírja rá a katonai beavatkozásra. Egy iráni–izraeli konfrontáció esetében mind Obama, mind Romney Izrael mellé állna, szavatolná Izrael biztonságát, és inkább a katonai konfliktus politikai hatása lenne a kérdés, azaz, hogy milyen irányba befolyásolná az amerikai–izraeli kormányközi kapcsolatok minőségét: egy Obama-adminisztráció esetében a katonai akció jobban megterhelné a kétoldalú kapcsolatokat. Ám ahogy az elmúlt négy év mutatta, ez a kapcsolatok stratégiai jellegét, az amerikai támogatás mértékét valószínűleg nem veszélyeztetné. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy egy Irán elleni háború rendkívül sok kockázatot, bizonytalansági tényezőt hordoz magában, így az amerikai–izraeli kapcsolatokra gyakorolt hatását is nehezen lehetne előre jelezni.

Az arab–izraeli és benne az izraeli–palesztin békefolyamat tekintetében a döntő kérdés az, hogy Obama újraválasztása esetén nekirugaszkodna-e újra a problémának, vagy elfogadná a status quót? Romney elnöksége esetében nem várható, hogy önálló, az izraeli kormánytól eltérő kezdeményezéssel álljon elő, mint ahogy sem az izraeli, sem a palesztin belpolitikai dinamika nem kedvez a békefolyamat újjáélesztésének. A közel-keleti térségben végbemenő politikai változások tekintetében mindkét elnökjelöltnek szembesülnie kell az amerikai befolyás és mozgástér korlátozottságával, az Amerika- és Izrael-ellenesség erőteljesebb megjelenésével kormányzati szinteken. A keményebb fellépés ezekkel szemben viszont kontraproduktív módon tovább erősítheti ezeket a folyamatokat. Így mind Obama, mind Romney esetében az várható, hogy az átmenet alatt álló országok – Egyiptom, Líbia, Tunézia – amerikai támogatása folytatódni fog, ugyanakkor ezeket a kapcsolatokat konfliktusok fogják terhelni. Iránhoz hasonlóan Szíria esetében is határozottabb amerikai vezetést, keményebb fellépést ígér Romney, ám katonai beavatkozás mellett nem kötelezte el magát egyértelműen. Az ellenzéknek nyújtott erőteljesebb támogatás – beleértve annak felfegyverzését – reálisabb lehetőségnek tűnik Romney esetében, ám a konfliktus egészére nézve ez önmagában nem biztos, hogy döntő lenne.

Európa és Oroszország

Obama az amerikai–orosz „reset”-el megkísérelte a kétoldalú kapcsolatok új alapokra helyezését, ám ez a kezdeményezés egyre inkább kifulladásra látszik, így a két elnökjelölt között ebben a kérdésben mutatkozó különbség is elhalványul. Washington és Moszkva kapcsolatában meghatározó elem lesz a rakétavédelem kérdése, ezt illetően – ha az Obama által jóváhagyott jelenlegi tervek változatlanok maradnak – várhatóan éleződni fog a feszültség. Romney esetében ez még inkább valószínűsíthető lenne, tekintettel arra, hogy nem zárja ki a Bush-féle rakétavédelmi terv esetleges újjáélesztését sem. A stratégiai fegyverzetkorlátozási kérdésekben, a START–III szerződés továbbvitelében is kisebb esély mutatkozik republikánus adminisztráció esetén. Romney kilátásba helyezte a START–III és emellett az Egyesült Államok nukleáris stratégiájának felülvizsgálatát, ami értelemszerűen válaszlépéseket váltana ki Oroszországtól. Ugyanakkor a fegyverzetkorlátozási és non-prolifерációs kérdésekben az amerikai kongresszus megkerülhetetlen, így a további jelentős előrelépést például az átfogó atomcsendegyezmény vagy újabb kétoldalú stratégiai leszerelési egyezmény ratifikálása Obama számára is akadályokba ütközne.

Romney júliusi európai körútján Lengyelországba is ellátogatott, a Bush elnök idejére jellemző, „új Európára” vonatkozó nagyobb amerikai figyelmet idézve ezzel, valamint kritizálva az Obama-kormányzatnak a „térkép iránt mutatott érzéketlenségét”. Mindehhez hozzátehet-

⁶ Mitt Romney would support Israeli military strike against Iran, says aide. *The Guardian*, 2012.07.29. <http://www.guardian.co.uk/world/2012/jul/29/mitt-romney-backs-israel-strike-iran>

jük, hogy a nyugat-európai országok vezetői tartanak attól, hogy Romneyvel a Bush-korszak idejére erőteljesebben jellemző kemény unilateralizmus és katonai erőre való támaszkodás némileg visszatérhet. Habár Obama elnöksége alatt a lényegi stratégiai vitákban kevés eredmény született, a transzatlanti politikai légkör jelentősen javult. Az iraki háború idejére jellemző erős megosztottság a „rég” és az „új” Európa között azonban számos tényező miatt kevésbé valószínű Romney elnöksége esetén, nem utolsósorban a közép-európai országoknak az iraki háborús részvétel okozta csalódásai és az európai biztonsági és védelmi kezdeményezések iránti növekvő érdeklődése miatt. Az „Ázsia felé fordulás”, az Európára szánt amerikai figyelem további csökkenése a stratégiai kihívások jellege, földrajzi fekvése miatt mindkét elnökjelölt megválasztása esetén valószínűsíthető.

Latin-Amerika és Afrika

Latin-Amerika és Afrika az Obama-kormány megelőző négy évében is a külpolitikai prioritási lista vége felé szerepelt, és ez várhatóan az elnökválasztás eredményétől függetlenül így marad. A térségben mindkét elnökjelölt a kereskedelmi kapcsolatok bővítését, az amerikai gazdasági befolyás megtartását tekinti fő célkitűzésének, így az utóbbi években Obama alatt ratifikált szabadkereskedelmi egyezmények (Panama, Kolumbia) számának bővítését fogják kezdeményezni. Romney a „Kampány a latin-amerikai gazdasági lehetőségekért” (Campaign for Economic Opportunity in Latin America – CEOLA) elnevezésű kezdeményezéssel kívánja a térséggel fennálló gazdasági kapcsolatokat elmélyíteni. E kezdeményezés sikere azonban nagymértékben függ majd az Egyesült Államok belső gazdasági kondícióitól is.

A Latin-Amerikával fenntartott kapcsolatokban továbbra is meghatározó a kábítószer-kereskedelem kérdése. Az utóbbi időben a latin-amerikai vezetők egyre határozottabban mutatnak rá az Egyesült Államok mint elsődleges fogyasztói piac felelősségére⁷ és kábítószer-politikájának eredménytelenségére. Egyre gyakrabban vetődik fel egyes szerek legalizálásának lehetősége, amely a támogatók érvei szerint aláásná a drokartellek jövedelmét és befolyását. Egy republikánus adminisztráció azonban még inkább a korábbi évtizedek politikájára támaszkodna, a kábítószer-probléma elsődleges eszközének továbbra is az erőteljes rendészeti-katonai fellépést tekintené, így Mexikó esetében is a kolumbiaihoz hasonló nagymértékű katonai-biztonsági együttműködés ösztönzése lenne várható a drokartellekkel szembeni küzdelemben.

A szubszaharai Afrika az Obama-adminisztráció első ciklusában kevés figyelmet kapott. Mindössze 2012 júniusában hirdettek meg jelentősebb új kezdeményezést „Stratégia a szubszaharai Afrika irányában” címmel.⁸ A kezdeményezés a kétoldalú gazdasági együttműködésre, azon belül is vállalkozások ösztönzésére, csereprogramokra fókuszál. A kezdeményezésre fordított források azonban egyelőre eltörpülnek a más térségekbe irányuló hasonló eszközökhöz képest. Romney a gazdasági kapcsolatok mellett az emberi jogok védelmét és a korrupció elleni küzdelmet is hangsúlyozza Afrika-politikája vonatkozásában, ám minőségileg nagyobb figyelem vagy amerikai beavatkozás a térség konfliktusaiba – például Darfúr esetében – továbbra sem valószínűsíthető.

⁷ The real scandals of Obama's Latin America summit. *The Guardian*, 2012.04.19.

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2012/apr/19/real-scandals-obama-latin-america-summit>

⁸ US President Barack Obama unveils US Africa strategy. *BBC*, 2012.06.14.

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18448612>